Бары дойдулар пролетарийдара, холбоһуҥ!

САҺА ОЛОХ

Хаһыат 1931 сыл алтыныы 15 күүүтэн тахсар

ССКП ЧУРАПЧЫТААҺЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҺЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

№ 114 (6250) | 1985 сыл. Балаҕан ыйын 19 күнэ ЧЭППИЭР | Сыаната 3 харчы.

СУБАНЫ КЫСТАТА—АММАҒА

Чыаппара оттуур эвенелэриттэн биирдэстэрэ —Ф. Ф. Оконешников салайаччылаах илии эвенэ—быйыл сайын Амма уҥуор үлэлэтэ. Отчуттар 174 тонна от соҕотуоҥ калаабыстарын таһыннан 150 субан кыстыыр миэстэтин бэлэмнэтилэр. Туһаныллыбатаҕа хас да сыл буолбут- хотону сиҥэртылар. Итиҥ таһыннан суоҕуҥуттарыгар анаан дьоҕус олорор дьиэ уонна баанньык туттулар. Онон дьон ыраах участокка үлэлиир, олорор усулуобуйалара балачча тэриллибит.

Бу күннэргэ итиннэ И. А. Новгородов, И. Г. уонна И. П. Оконешниковтар, С. С. уонна В. П. Поповтар субаннары тиэрдэн, кыстыктарын тэриннэрэллэр. Үлэһиттэр саҥа сиргэ саналара-оноолоро үчүгэй, суоҕуну сүтүтэ суох сыл таһыарарга эрэллэхтэр.

П. ПОПОВ,
отделение управляющайа.

БЫҺААРЫЫЛААХ КИРБИИГЭ

Биһиги оройуоммут үлэһиттэрэ, советскай норуот бүттүүнүн курдук, ураты эппиэттээх, үрдүк кордобуллаах кэмнэ олороллор уонна үлэлиилэр. Хаамсыыта Коммунистическай партия уочараттаах XXVII съезһигэр активнайдык бэлэмнэнии бара турар. Уон биирдис пятилетка түмүктэнэрэ, саҥа, эссе ордук суустук сорудахтардаах уон иккис пятилетка саҕаланара үс ыйтан эрэ ордук биримэ хаалла.

Бу быһаарыылаах кирбии кэм сорудахтара дьиҥнэлэр: 1985 сыл былааннарын уонна социалистическай эбэҥэтэлистик бэлэрин, пятилетка бүтүннүүтүн сорудахтарын үлэ барыы салааларыгар толоруу уонна аһарыы, ССКП XXVII съезһин достойнайдык көрсүү.

Пятилетка түмүктээһиннээх сылын үһүс квартала бүтэрэ, тыа сиригэр үүтү аһы эдэтиигэ, үүнүүнү ылыыга саамай тэрээстоох сайыгыгыҥ үүнүгэ сезон аҕара адьас ахсааннаах хонуктар хаалылар. Оттон балаһыаннабыт хайдаҕый?

Оройуон сүөҕүттэрэ, туһаннаах специалистара туруулаһан үлэлээн государствоҕа үүтү туттарыы пятилетканы былаана болдьоруо түөрт ый кэриҥэ иннинэ толорулуунна, быйылгы кирбиини сэтиньиэ 25 күүгэр ыларга уонна онон сыл бүтүөр диэри былааны таһыннан барыта 2420 тонна үрүҥ илгэни туттарарга быһаарылынна. Оо эрэ эрэ итэҕэйэр сиһиҥи күлүгэр хаалан иһэр, кс кылахтарын сиэтэ туһаммат совхозтар, отделениелар уонна фермалар коллективтара аҕыйаҕа суохтар. Үүккэ ордук молтохтук быйылгы социалистическай эбэҥэтэлистибэтин тоҕоо иһэр «Чурапчы» совхоз Сылааннаах отделениета (управляющай Борисов Е. Е., партийнай тэриллэ секретара Баишев Б. П.) үлэлиилэр. Чыаппара, Хонтоҕо, Белэҥки отделениелара эмиэ кыахтарын ыраатыыллар сиэтэ туһамматтар. Аҕыныт ый түмүгүнэн 1984 сыл туһаннаах кэмнэрэ кэрдэрүүлэрин үүтү валовой ылыыга үс совхоз, государствоҕа туттарыыга биир хаһаайыстыба, фермажнай ыанахтан ыаһыыга икки совхоз систиэмэҕэ иһиллэр. Оо үрдүнэн кэниҥки надиалаалэргэ үүтү сирдэргэ үүт ыаана улаханнык быһа түстэ. Итэ—ыаныыны молтохтук маччитин, сылгас эбии аһылыгынан хаамчыйбатах тэбиитэ. Сорох фермаларга ынах сиргэ хонуута, ыам кэтүүтэ хайыгыйа саҕаланан эрэр. Бу итэҕэстэри борт үүрганник туоратар, күһүҥүү кэмигэ үүт ыаныы намчаныгы, ыанахтары эрдэ уоллаабат сорук турар.

Совхозтар биллиэннэтэ эккэ государствоны кытта сүннүүнэн сөптөохтук ахсан иһэллэр эрэлэ, сыллааҕы былааны толоруурга ыарахаттар баалларыгар. Барылаан наҕыынан, мин кыратыгар 100-чэкэ тонна эт итэҕэс буолар кутталлаах. Онон сыл маҥтан хаалбыт нэмигэр суоҕу тут ҕата суох олуттэ таһаарылыа суохтаах, соҕотуоҥкаҕа туттарыллар суоҕуну күһүҥүү эбии уҥуу ордук кичэйиэхтик тэрийиллиэхтээх. Государство саҕаана ити эрэ усулуобуйаҕа толоруулар кыахтаах. Онон кыстык бастакы күннэриттэн суоҕуну кыһамныылаахтык көрөн хараҕын, аҕатан биир да тобоҥу эҥчиргэппэккэ эмистик пятиллиэхтээх.

Оройуон промышленнай предприятиэлэрин, хаһаайыстыбаннай, хаччыйар тэриллэлэрин үгүстэрэ бэйэлэрин быйыгы былааннарын уонна пятилеткаҕа сорудахтарын толороо иһэллэр. Ол эрээри хаалаччылар маннык да баллар. «Якутмежсовхозстрой» межколхозпатыгар тутар-таҥар үлэлэр тэтимнэрэ бытаан, былаанныах объектар болдьохторуттан үлэҕэ киллэриллибат чахчылара тахсан тураллар. Лесопункт (начальник Евграфов Г. Н.) оттук мас тиэйиэхтээх былаанын толорбоот буолбута, олбах иэскэ киирбитэ ыраатта. Райпотребобщество розничнай табаар эргиирэн адыс ыйдааҥы сорудаҕын 650 тыс. солк. толорботоро, пятилеткэ түөрт сылыгар эмиэ иистээх эта. Промкомбинат коллектива валовой бородуукуйаны оҥорууга сыл хаалбыт нэмигэр эмиэ балачча үлэлээн иннэ.

Сыллары былааннары уонна социалистическай эбэҥэтэлистибэлэри толоруута, пятилеткэ кирбиилэрин ылыыга күһүҥүү кэн ураты эппиэттээх, улаатан болдьоһуктаах. Совхозтар үлэһиттэрэ сүбү күннэргэ суоҕу аһылыгын соҕотуоҥкалаһыны уонна үүнүү хомуурун тэрээһиниэхтик түмүктүүр, күһүҥүү хорутуу быыланан хаалбаҥа суох толоруор эбэһиниэстээхтэр. Уталыччылыбат дьаһаллар суоҕуну кыстыкка киллэриигэ, балаҕан ыйыгар—алтыныыга үүтү ыаныы намчаныыт туһугар, государствоҕа туттарыллар суоҕуну эбии уҥуутуна ылыллыахтаахтар.

ССКП XXVII съезһигэр балэмнэниннэн сибээстээн бу аппиэтээх кирбиигэ коллектив бэйэтин үлэтин сиһилии ыарытан көрүөхтээх, сылы, пятилетканы сүтэ һиллээхтик түмүктүүргэ эссе туох оҥоһуллуохтааҕын чөпчү чуолкайдыахтаах уонна хаалбыт ыйдарга хаһаанныыллаарар да тэрээһиниэхтик, ордук оҥорумтуолаахтык үлэлиэхтээх. Онуоха сүрүн тоһуҥнэн социалистическай куоталаһыны буолуохтаах.

Партийнай тэриллэлэр ССКП съезһин достойнайдык көрсөр туһугар коммунистар, барыы үлэһиттэр айар активностарын салгыы сайыннарар, үлэ оҥорумтуотун үрдэтэр, бородуукуйа хаачыстыбатын тупсаран иһин дьиҥ чахчы көхтөөх, күрахтаах куоталаһыыны кинигиик тэнитэр эбэһиниэстээхтэр.

ССКП XXVII съезһин көрсө

Куоталаһыыга — киэҥ далааһыны!

○ Пресс-киин иһитиннэрэр ○

КИМ ТӨҺӨ ОТТОННО

(Балаҕан ыйын 16 күнүнээҕинэн)

Бастакы колонкаҕа—сезон саҕаланыаҕыттан тоҕо кэбиһиллибитэ (тоннанан), иккискэ—былааны толоруу бырыһыана, үһүскэ—түмүктээһиннээх икки надиалаҕа тоҕо соҕотуоҥкаламмыта (тоннанан), төрдүскэ—сорудаҕы толоруу бырыһыана:

Одьулуун	1982	60,1	185	32,7
Хатылы	1580	74,5	141	51,3
Болтоҥо	2344	90,8	209	104,5
Хонтоҕо	1884	80,2	260	118,2
Хадаар	1562	71,0	77	30,8
Хайахсыт	1729	76,8	132	60,0
Чакыр	1449	65,8	93	37,2
Сылаг	2326	72,7	73	21,5
Килэҥки	1848	88,0	77	51,3
Арылыах	1279	85,3	142	94,6
Болугур	2415	69,0	195	78,0
Соловьев	1921	68,6	285	114,0
Мугудай	2253	72,7	183	61,0
Чыаппара	1234	72,6	143	95,3
Толоон	1051	80,8	215	165,0
Оройуон ураҥнэн	**26863**	**74,2**	**2413**	**65,2**

МОСКВА. 4 №-дээх мельничнай комбинат причалларыгар саҥа үүнүү бастаны бурдугун тиэмиит теплоходтар нэллилэр. Ити столицаҕа Краснодарскай кыраай уонна Ростовскай уобалас бурдугу үүнэрэччилэрэ ыыппыт толуу туорахтара аҕалылыннылар.

Коммунистическай үлэ уонна производство үрдүк культуратын предприятиетыгар бурдугу сүөкэҕин чуолкайдык, түргэн тэтимнэхтик бара турар. Манна автотранспортнай предприятиелар кемелеһеллер.

Снимокка: мельничнай комбинанна саҥа үүнүү бурдугун сүөкэҕин.

В. Кошевой фотота. ССТА фотохрониката.

Грабий куталлар

Суолу туттар-оремуоннуур учаастак Семен Дмитриевич Новгородов салайаччылаах сэттэ киһилээх бригэадата ааспыт ыйтан бадэрээттиэн үлэлээһини саҥа ньымэтыгар киирдэ.

Бу күннэргэ бригэадэ Чурапчы—Мыҥдаабайы суолтан грааннай кутуутутар үлэлиир. Шоферлар М. П. Пермяков, А. Д. Бурнашов, Е. Г. Парфенов уонна Ю. А. Корякин грааннаны таһыыны сир тоҥо иэдэйиэ бүтэрэр дьулуурдаахтар. Суол оҥоһуутугар икки погрузчик, биир СТ-100 трактор сыһыарылынна. Кинилэр 2,5 километр үһүннээх суолу оҥоруохтаахтар. Бүгүҥү туругунан 1,5 километрдээх суолга грааннай кутулунна.

Н. НАУМОВ.

Былааннарын куоһардылар

ЧУРАПЧЫ. Оройуон кооператордарын ортолоругар Акулина Егоровна Макарова салайар Культурнай таһаардары атыылыыр маҕаһыын бастыҥ үлэлээччиэн биллэр. Бу күннэргэ маҕаһыыннан үөрэх таабырыннарын кэтох мунуннан атыыласпыт оолоруу үүнүтүн көрсэбүн.

Коллектив арыс ыйга 330 тыс. солк. бородуукуйаны атыылыыр былаанныаҕын 344, тыс. солкуобайынан толордо.

Приказок бастыҥнара ССКП XXVII съезһин чиэһинэр үрдүк соруктары туруоруналлар.

М. ТРОФИМОВА.

ДАЛЬНАЙ ВОСТОККА БӨДӨҔНӨРӨ

БЕЛОГОРСКАЙ (Амурскай уобалас). Дальнай Востокка саамай бөдөҥ «Восточнай» мельничнай комбинат үлэҕэ киллэриллиннэ. Бинии сыккаҕа 500 тоннаны мэлийэргэ суоттаммыт автоматизированнай поточнай линиялаах сүрүннээн үөрүк хаачыстыбалаах бурдугу биэриэхтэрэ. Саҥа предприятие үлэҕэ киирэриттэн уобалас бурдугу мэлийэр производствоҕа туһугар үлэлиэ. Комбинат коллектива Дальнай Восток уонна Сибирь үгүс кыраайдарыгар уонна уобаластарыгар саҥа үүнүү бурдугун мэлийэн ыытыллаан эрэр.

(ССТА).

„СОЮЗ Т-14“ КӨТҮҮТЭ

1985 сыл балаҕан ыйын 17 күүгэр хараабыл командира подполковник Васютин Владимир Владимирович, бортинженер Советскай Союз икки тэгиллээх Героя, ССРС космонавт-летчига Гречко Георгий Михайлович уонна чинчийэччи-космонавт подполковник Волков Александр Александрович саастаатаах экипаһынан сапаллар «Союз Т-14» космическай хараабыл ыытылынна.

Көтүү программатыгар «Союз Т-14» хараабылы «Салют-7»—«Союз Т-13» орбитальнай комплексы кытары тиксиһиннэрии көрүллэр. Космонавтар Васютин, Гречко уонна Волков комплекс бортугар сир чугаһыныаҕы орбитаҕа 1985 сыл бэс ыйын 6 күнүттэн үлэлии сылдьар табаарыстары Джанибековы уонна Савиныыны кытары биирдэ научнай-техническэй чинчийиилэри уонна экспериментнэри оҥоруохтаахтар.

«Союз Т-14» хараабыл бортааҕы системалара сөптөохтуй үлэлиилэр. Табаарыстар Васютин, Гречко уонна Волков доруобуйаларын туруга үчүгэй.

(ССТА).

Совхоз коммунистарын уопсай мунньаҕа

Балаҕан ыйын 17 күнүгэр Хонтоҕо Дарыгэр Эрилик Эристиин аатынан совхоз коммунистарын уопсай мунньаҕа буолла.

Мунньахх тэрээйиэ болгуруостары корде.

Атын үлэҕэ бараллыгар сибэстэрэн И. С. Дмитриев совхоз парткомун секретаарын эбэлиннэйдэрэн босколомно.

Партком секретаарынан, партийнай комитет чаастабыгар киллэрилиэ турар, бу иккиэ Субуруускай аатынан совхоз парткомун секретаарынан үлэлиэхтэрин Семен Иванович Никитин бэлэм саанаан талыллыбыт.

Партийнай мунньахтан ССКП райкомун баастакы секретаара И. П. Листиков кыттыбыта ыалла уонна тыл этэ.

КОМСОМОЛГА — ОТЧУОТТАР, БЫЫБАРДАР

Бу күннэргэ оройуон комсомольскай тэриллэриэргэ отчуоттуур быыбардыыр мунньахтар ыытылла туралларр.

Билигин 33 мунньахтыы сүҺүох комсомольскай тэриллэтэн иккиэтигэр мунньахтар буоллулар.

Секретардарыгар ДЧСУ комсомолцтара иккис сылларын Анна Дорофеуновна, сүүрбэлиэстэйэ органнарын комсомолцтара Николай Игнатьевы быыбардаабыттар. Мунньахтар сүрүк тэрээйиэхтэрин цеховой комсомольскай тэриллэлэргэ бэлэмнэстилэр.

Е. ЗАХАРОВА.

Үтүө суобастаах үлэтин иһин

ССКП райкомун бюрота райкомнар чилиэннэргэ т. Дмитриев Николай Степановичка оройуоннаах партийнай тэриллэҕэ ор сыллаах үтүө суобастаах үлэтин иһин махтаны биллэрдэ.

Экономическай үөрэхтээҺин система

Тыа сиринээҕи чопчу экономика оскуолаларыгар, экономическай семинардарга, партийнай - хаҺаайыстыбаннай актив оскуолаларыгар, народнай университеттарга

Маҥтан алларыа совхозтар, атын тыа сиринээҕи предприятиелэр салгыаччылларыгар уонна специалистарыгар, тыа хаҺаайыстыбаннай органнар үлэһиттэригэр анаан **«тыа сиригэр хаҺаайыстыбаннай ахсааны уонна коллективнай бэдэрээти елохтоҺуну тэрийии уонна ол бастыҥ опыта»** курс бириэмэлэрэ бэлэмнэнэ бочаастаан эрдэ.

Бэлэм «Экономическая газета» редакцията, үлэһиттэри экономическай үөрэхтээҺиннэ Кэмэ методическай совет уонна ССКП КК иннинээҕи Бүтүн Союз, тыаҕы Политическай сырдатыы дьиэтэ тыа хаҺаайыстыбатын специалистарын уонна пропагандистарын кытыннаран туран бэлэмнэстилэр.

Агропромышленнай комплекс министерстволарын уонна ведомстволарын, парткомнар обкомнарын, крайкомнарын, союзнай республикалар компартияларын КК-рын экономическай үөрэхтээҺиннэ сүүрбэ сыллаах үөрэх бэлэмнэстилэр программаларыгар сыдьаан ыытыллыбыт уонна елохтоох усулуобуйаларын учуоттаан эбиллэрин уонна чопчулаан биэриллэрин киллэрэхтэрин сөп. Онуоха ыраты болдьоохтоо хаҺаайыстыбаннай ахсааны уонна коллективнай бэдэрээти тэрийиигэ, үлэ коллективтарын кодьүүстэх үлэлэригэр нэдиэлэх үсүлүөбүйаны уоскытыгыа баар бастыҥ опыты арыйыыга уурулуох туоластах.

Үсүрэх бириинсипэй бэлэаныгар маннык темалар киирэллэр (бастакы колонкаҕа—лекциялар кэрүүлэр чаас ахсаана, иккискэ—практическай занятиелэр чаастара):

1. ХаҺаайыстыбаннай ахсаан—кичэйэгитик, кодьүүстэхтик хаҺаайыстыбаннаах ньымалар. ХаҺаайыстыбаннай ахсаан научнай торуттара 2 2

2. Үлэ коллективтарын хаҺаайыстыбаннай ахсаанга бырааптара уонна эппиэтинэстэрэ. Бүтэйиктээх үрдүк тумуккэ хардарыта биэриэстэх хаарчыйыны 2 4

3. ХаҺаайыстыбаннай ахсааныттан үлэлиир коллективтар үлэларын ороскуота уонна түмүктэрэ. Киниилэр үлэларын ырытыы уонна сыаналааһын 2 4

4. ХаҺаайыстыбаннай ахсааныттан үлэлиир коллективтар, хаҺаайыстыбалар специалистарын үлэларын толобуурэ уонна киниилэри материальнай көҥүлэйии 2 4

5. ХаҺаайыстыбаннай ахсааныттан үлэлиир подразделениелэр үлэларын тэрийии. Агропромышленнай холбоҺуктарга хаҺаайыстыбаннай ахсааны уонна бэдэрээти сайыннарыы 2 2

Барыта 26 үөрэх чааһа 10 16

«Экономическая газета» 1985 сыл 34 №-ритэн.

ИЙЭ ДОЙДУ УСТУН

НОМИ АССР. «Тэбунефть» управление сыл саҕаланыаҕыттан былааны таҺынан 23 тыс. кэриэгэ тонна бастыҥ суортаах нефти биэрдэ. Ордук ситиһиилээхтик сири үүттүүр үлэлэр Нижневолжскайдааҕы управлениелэрин коллектива үлэлиир. Сыл саҕаланыаҕыттан 43 эльбэх нефтэх скважиналар үлэҕэ бэриллиилэр. Бу управлениеҕа социалистическай куоталаһыы иннинэ күүнүгэр Василий Атаманов биригэдэтэ иҺэр.

Снимокка: бастыҥ биригэдэ үлэлиир.

ССТА фотохрониката.

КЫСТЫК ХААР ТҮҺЭЭРИ ТУРДАҔЫНА...

○ „Ыйга кеппүт" ынахтар ○ Ыаннаҕыксыыттар күүлэй тэбэллэр ○ Сорук боллур зоотехник

ТаҺырдьа күҺүөгүү хабыс салгын үрэр, ардах ыбарыыр. Дэриэбинэ аттыгар турар «Кэскил» фермаҕа ымматах, хам аччык ынахтар маҥыраҺаллара. «Хор» салдьыбар барбыта уонча чаас буолбута да иччилэрэ кэлэ-тахтэрэ. Киниилэр управлениэй А. А. Степановы үөйэ-хайа тутан, сарсыарда, биир ыйын курдук, тэрээйиэхтик старшайдара М. Н. Решетниковалыын Чоркөөхчө бэрбэкчэтэр. Музей көрө, күүлэйдиир. Солбуг булан хаалларар туһунан толкуйдаабатахтар. «КиэҺэ ыаммыт кэлиэхтиэ» диэн салаайаччылларын тук курдук собулаҺиннэрбиттэр уонна ууга таалы бырахпыттыы сүпүүттэр. Онон кэлбит 100-тэн ынах ыммакка ороото.

Ыттыс таҺымар хараҥа буолуута «Тройнойга» оруоларын биирдэ иннин, иккиэ кэнниэ диэки хардыыныыр хаамтарыгынан буолбут бостуук Сергей Ефремов сүөҺүлэри мэччиг та диэн паттаан хотойтон тэйиччи эрэ сиргэ үүрэтэлаата. Иккис бостуук Владимир Новгородов эмиэ күүлэй тэбэ, «эбиэ» барбыт. Бу иккиэн кинэн, Кыталанаҕа уруккуттан биллэр арыгыһыттар, уу тэстибэт доҕордуу аатыран кэдэрыйа сылдьан одеколоннаабыттара хас да хоммут. Оҥ сылдьан киниилэр ынахтарга «хрэс тэрийбиттэр». Оҥ тэтүгэр хайыгүйэ 30-на ынах уолбут. Ити зоотехник М. К. Охлопкова атэриэзи. Дьиэгэр, осео тоҺо сүөҺү уолбута биллибэт: бэйдиэ барбыт ахсаана элбэх.

Манна атыардьах ыйын бүтэҺик күннэриттэн саҕалаан ынахтар сүтүүлэрэ тиэбит, мамы көтүтүү кэмэ суох элбэбит. Оҥ курдук, эдэр ыаннаҕыксыыт Людмила Пономарева сотуруоҕаҕыта түөрт күн суруччу күнүскү ыаҥ кэмигэр «сыыныаммыт». Бастаан ыйын 6-ыгар күнүс 5 килограмм үүтү ылбыт. Өскөтүн киин бу ыйы 9 күнүгэр ынахтарыттан 100 килограмм үүтү ылбыт буоллаҕына, биир надиэлэ иҺигэр 31 килограмма тиийэ түҺэрбит. Оттон Сардана Захарова сарсыарда бэйиэйэх ыныры ылбыт түбэлтэтэ эмиэ баар. Киниилэр ыйы аҥарын анараа өттүгэр центнерэ-тэн ордуктуу үүтү ылыы сылдьыбыт буоллаҕына, биэнигин 30-тан эрэ тахса килограмм үүнү илгэни ылар.

Бу күннэргэ «Кэскилгэ» ыаннаҕыксыт мунутаан 13—14 ыныры ылыр «дьоллонор».

—Сылдьыы былаамын толордум. ЭбэҺэтэлистиэ-бэйиэ толороруо ыарыата, —диэр тиэтэлэрэ үүттүгүгэ үлэлиир Аверкий Потапов.—Сыатар ынахтарыы ыамга бары кэлэллэрэ буоллар.

—Бордуубут да, сүөҺүлэри булбаппыт,—бостууктар чалбах курдугуттан короллор, тэлпэс-быаас дэйбиллэр. Ынахтар ыйга көппүттэрэ, ыарайга ыытыбыттара биллибэт. Оттон салайааччылар ити дьоҥу, тарбах быһыынан короллор.

—Зоотехник кыыһы отделениеҕа сорук боллур онгостоллор. Аналыынан үлэлэппэттэр,—дэһаллар олох тоҕох дьон.

Киниилэр этэллэрэ оруннаах. Быйыл Кытаанах отделениетыгар ыаннаҕы эрдэ хотоҥҥо киллэрбиттэрэ. Ол эрэ зоотехническай ирдэбиллэри специалист М. К. Охлопкова сөптөөхтүк кэмигэр туруорсубатаҕа үүккэ улаханык опуста. Ынах сиҥнэн тымныы уунан сүүйэллар, тымныы ууга бурдуку булкуйан сүөҺүлэри аҺаталлар, аҺаҕас хаалаан анныгар хоммуроллор. Зоотехник дьаһайсан, салайсан испэтэ кинини бэркиһэтэр.

Куйаас күннэр ааспыттара быданнаата. СүөҺүү хоммороор дьаһалтан гаргаан сүөсүҺүгэр ортолоругар бэрэдэгэ олохтуур сүпүт сүөҺүлэри булуталыыр уолдьаста. Бу дьаһаллар туолуулаарын олохтоох партийнай тэриллэ-тэ күннэтэ хонтуруоллуур эбээһинэстэах.

Л. УНАРОВА.

«СО» анал. норр.

○ Партия туһунан кэпсээннэр ○

БЫҺААРЫЛЛЫБЫТА уонна ОҢОҺУЛЛУБУТА

Бастакы кэпсээн—партийнай съезтэр тустарынан. «Партия туһунан кэпсээннэр» диэн саҥа рубриканы аһабыт.

Биһиги партиябыт хас биирдии съезда—байытан туһугар туруору уонна чопчэкэтэ суох дабаанга история таарыллыбатах кырыһыгар онкуламмыт кардинс. Билигин дойду үрдүнэн ССКП XXVII съезиигэр норуот бүттүүнүн баҕаһыныгар саҕаланна. Уонна маннык кэмнэ хаһан баҕарар буоларын курдук, байбыт дьыалаларбытын уонна быааннарбытын биһиги улуу Ленин идеяларын кытары тэҥнэтиибит, коммунистар партиялара аҥаастыы историческай суолун сүрүн бэлиэлэрин итиэннэ уруоктарын сиҥнэн кэлэбит.

1903 сыллаарыы от ыйа. Брюссель. Хараҥа бырааҕыллыбат дьиэҕэ түннүктэрин сабан баран ааас, ардыгар олус кутталлаах суолларынан Россияттан кэлбит ааҕыах кэнэ итэтүбүта. РСДРП II съезда үлэтин ити курдук саҕалаабыта. Киин историяҕа политическай ой-саная сүүрээнин быһыытынан большевизм уонна политическай партия үөскэтэбит съезбин быһыытынан киирбитэ.

1898 сыллаарыы кулун тутарга Минскэйгэ буолбут РСДРП I съезда партия тэриллибитин иһитиннэриннэн уонна киниэхэ аат биэриннэн мунгурдаммыта. Оттон дьиэ дьыалатыгар чопчу ырытыллан оҥоһуллубут Программалаах уонна Уставтаах Россия социал-демократическай партията биэс сыл буолан баран тэриллибитэ. Оччолорго киин иннигэр икки саамай кылаабынай сорук турбута. Биирэ—ыраахтааҕы былааһын суулларыы, монкурууттаабыта быданнаабыт феодальнай ангардаах бэрэдэгэ уруккаллаабын. Иккиҥэ—социализмы иһин, социальнай кырдьык иһин рабочай кылаас, ол кэнниттэн норуот бүттүүнүн ахсүҺүүтүн баһылаабын-көҥүлээбин.

РСДРП II съезбин документтарыгар чопчу ити соруктар көрүттэммиттэрэ итиэннэ чуолкайдаммыттара. Олорго толкуйдаммыты дьиэ дьыалатыгар олохтоох киллэрэр ленинскэй ой-саная, дьулуур уонна быһаарыныы тыктарыллыта уопсай, быһаарылаах суолталаммыта.

Владимир Ильич съезби партия органнаах буолар диэн аҕаара, «уопсай, булгуччулаах көрдөрүлэр» ити урдуку партийнай инстанциялаах эрэ «бигэргэннэхтэрин» (Айымныыларын тол. хом. 10-с т. 75 с.) бэлиэтиирэ. Оттон ити съездар быһаарылара бары партийнай тэриллэлэргэ, бары коммунистарга сокуон диэн буолар.

Быһаардыбыт уонна оҥордубут Ленин тылларынан этэхха, саҥа типтээх партия «политическай майгытын» иҺ хоһоонун итинник быһаарыахха сөп. Дьэ уонна киин съездэрэ соруктара адыс деловойдук, быһаччы эрэ туруорбуттара, олору быһаарыы суоллаарын оҥнук эрэ ыйбыттара, бэлиэтэммит сыаллары ситиһиигэ маассаны эрэ туруорар кыаҕы биэрэр лозуннары оҥнук эрэ котохпуттэрэ.

Холобур, Россия бастакы революциятын сылларыгар РСДРП III съезда, охсуһуу бастакы, буржуазнай-демократическай, ол күрдук иккис, социалистическай, сүҺүохтэриигэр пролетариат баһылыыр-көҥүлүүр оруолун, киин тегемониятын бэлиэтээн туран, революция хамсатар күүстэрин уонна ураты ыарыларын чуолкайдык быһаарбыта. Кэнниттэн съездэр ити стратегическай курсу эмиэ чуолкайдаабыттара. Ол курс историяҕа Улуу Октябрь сылын быһыытынан

СҮӨҺҮНҮ КҮҺҮНҮГҮ УОТУУНУ — ТЭРЭЭҺИННЭЭХТИК

Специалист трибуната

Пятилетка түмүктээһиннэх сылыгар биһиги ороҕуоммут государствоҕа 2640 тонна эти туттарыахтаах. Ааспыт аҥыс ыйга 1002,4 тонна эрэ атыылаан, сыллааҥы былаанны толоруурга ыарахаттар үөскэтилэр. Хаалыы сүрүн бириҥиинэтэ — туттарылыыбыт сүөһү орто ыйаанына намыһаҕар. Сыл саҕаланыарыттан атыылаабыт сүөһүбүт орто ыйаанына 305 килограмма эрэ тиэрдилиннэ. Быйыл «Мыҥдаҕалайы» совхозтан ураты хаһаайыстыбаларга бу сүүкэн суоллаах хаачыстыбаннай кордоруунуу ирдэтиигэ өссө да ылсан үлэлии иликтэр. «Мыҥдаҕалайылар» туттарбыт сүөһүлэрин орто ыйаанына 351 килограмма тэҥнэстэ.

Государствоҕа атыылаан сүөһү орто ыйаанына мунуутаан 1981 сылдаахха 347 килограмма тиэрдилибитэ. Совхозтарга кэнникки сылларга ороһу торуох ылыллар буолан, ыччат сүөһүнү интенсивнэйдик толеһиттүү уонна күһүнгү уотуу сөпкөөхтүк тэриллибитэ. Ити кордоруу биллэрдик ымтаата. Быйыл баланнаанньа өссө ыараата: ааспыт сыл туһаанныах кэмнээрбитээҕэр 145 ньирэйи, 923 кулуну итэҕэс ылыбыт. Барыллаан аҥыыннан, Карл Маркс аатынан, «Чурапчы» уонна «Мыҥдаҕалайы» совхозтар эти атыылааһын сыллааҥы былаанын толорбот туруктаахтар. Маннык хаалбыт кэмнэ ити хаһаайыстыбалар күһүнгү уотууну үчүгэйдик тэрийэн эрэ ыарахан балаһыанньаттан тахсар кыахтаныылар. Республика бастыҥ хаһаайыстыбаларыгар күһүнгү уотууга улахан суолтаны биэрэр буоланнар сыл ахсын соҕотоҕоҕа барар сүөһү орто ыйаанынын 340-350 килограммтан намтаппаттар.

Ыраатта барбакка, байҕыгыт ороҕуоммут чулуу сүөсүйүттэрин үлэлэрин да холобурдуохха сөп. Былырыын ыччат сүөһүнү күһүнгү уотууну Субуруускай аатынан уонна «Мыҥдаҕалайы» совхозтарга балачча үчүгэйдик тэрийбиттэрэ. Хлебөур, Болтогоро С. Н. Картузов звенота 174 ыччат сүөһүнү 45 хонукка уотан суукканааҥы орто приноһун 936 граммка тиэрдибита. Картузовтаах государствоҕа 370,1 килограмм орто ыйаанныах сүөһүнү туттарбыттара. Оттон Хатылы отделениетыгар П. М. Седалищев звенота 186 сүөһүнү бинир ый устата кичэллэх коруутэ, үчүгэй аһылыкка туруоран хас биирдиларэ сууккана ортотунан 1200-түү грамм эбиллэлэрин ситиспиттэ. Ити түмүгэр субуруускайдар аҥардас күһүнгү тоҕуутуттан 14112 килограмм эти эбии ылбыттара.

ОАПХ советтан сорудаҕынан совхозтарга балаҕан ыйын 15 күнүттэн күһүнгү уотууга барыта 2000 ыраах сүөһү туруоруллуохтаах. Ол иһигэр Карл Маркс аатынан совхозка — 173, Субуруускайга — 242, Эрилик Эристинскийгэ — 527, «Чурапчыга» — 395, «Мыҥдаҕалайыга» — 295, «Мутудайга» — 368 сүөһү. Биллиэхтэ турбутунан бу үлэни балачча тэрээһиннээхтик «Мыҥдаҕалайы» совхозка эрэ саҕалаан эрэллэр. Оттон Эрилик Эристинскийдаан уонна Карл Маркс аатынан совхозтарга сүөһүнү наардааһын, сөпкөөх аһылыкка туруоруу быстаарда.

Маннык кылгас бөлдьохтоох уотууга аһылыгынан хааччыйыы, уонна ону таһын ороскуоттаабын быһаарар суолталаах. Күһүнгү тымныы кэмиэ сүөһүнү сөпкөөх аһылык саҥаалаанан хааччыйбакка эрэ урдук приноһун ылларга суоттанар аҕыс табыллыбат. Комбикорм совхозтарга барыларыгар тиэрдиллиннэ. КВ ohохтору үлэлэтэн эбэтэр ohох суох сирдэриттэр эбии аһылыгы улахан чаннарга оргуган сүөһүтэ сылаастыы сиэтиэхха. Күн дьыл тымныйан эрэринэн, сылаас аһылыгы тэрийии бүлгүччу ирдэнэр. Окко уонна комбикормнаах эбии соломону, сиилэни туһаныахха. Отделениелар управляющайдара уотар площадкаларга уонна сүөһүнү түмэн аҕатар анал миэстэлэргэ отуу тиэйтэрэллэр турбэтэхтээхтэр. Урукку сылларга курдук уотуутаах туруоруллубут сүөһү отун нуормаатын сарбыйа, кыччатк сатаһыын таһаарылыы суохтаах. Субаннары тыалтан, ардахтан-хаартан хаххалаах сиргэ хоннороохха.

Совхозтар салайааччылара, туһаанныах специалистара күһүнгү уотууну кичэллэхтик тэрийэн эти сиэруу маннык улахан резервэтин мунутуурдук туһаныах туоластаахтар.

М. КИРИЛЛИН.

Тыа хаһаайыстыбатын управлениетын ныааабынай зоотехника.

ПЯТИЛЕТКА БАСТЫҺНАРА

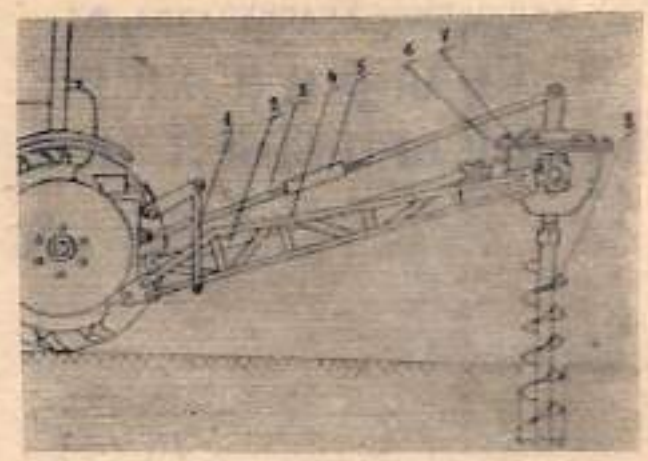

Егор Дмитриевич Феофановы итиитэн атыннык аҥтыахха сатаммат. Кини — «Сельхозтехника» холбоһук бөҕөр ыыктаннар тоһуу үлэһитэ. Хайа да техниканы бөҕөс тарбаҕын курдук эндэмнээкка биллэр: үлэлэрбэтэх тракторын, массыынатын коруутэ диэн ороҕуонга суох.

МЫҢДЫР КИЊИ

Кини үлэтин-хамнаһын МТС-ка рабочай быһыытынан саҕалаабыта. Оччолорго билигэс-коруугас эдэр киһини бөлөхтөн көрөн, комбайнердар курстарыгар ыытан уоруоттэрбиттэрэ. Итиитэн саҕаламмыта олоҕун устатын тухары калсыбыт техникаҕа таптала.

Онтон ыла сүүрбэ тоҕус сыл аастта. Комбайнер-трактористар курстарын бүтэрбитин түһүнэн дастабырыаннаалаах Егор Дмитриевич ремүоннуур мастерской инженерэгэр тийиэ түүнэ. Бу кам устатыгар бастыҥ рационализатор быһыытынан дьоҥҥо-сэргэҕэ биллиэ.

1973 сыл. Ити сыл Егор Дмитриевичтэ улахан ситиһиини ааҕабыта. Т-100 маарканнаах трактор двигателин ремүоннуур стендэни онгорбута. Үлэһиттэр двигателлэр урукку-уларын курдук сиргэ үөкүрүтэ сылдьан хасыһаллара тохтоон, аны үөһэ стендэҕэ ыйаан, эргитэ сылдьан ремүоннуур кыахтаммыттара. Маннык ньыха Чурапчыга эрэ буолбакка, Ленинград куорат ремүоннуур предприятиелларыгар тиийэ олохтоох кинрбитэ. Егор Дмитриевич ити эйгэ республикаталаҥы ВОИР уонна НТО уобаластаҥы советтарын Бочуотунай грамотатынан наараадаламмыта.

Рационализатор кэлин сылларга холбоон 8000 солк. экономическай кэдьүүстээх ораас рационализаторскай этиилэри киллэртээтэ. МТЗ трактор базачыгар буоору хаһар бур онгорбута бааһыналар бүтэйдэрин тутуунуу, объектары курдуоллэйиини биллэрдик чаҥчаппыта, түргэтэтэ.

Егор Дмитриевич ситиһиллибитинэн уоскуйбат. Кини ремүоннуур мастерской үлэтин чочаатыгэ уонна ремүон хаачыстыбата туоларыгар мэлдьи кыһанар. Трактордар, автомашиналар радиаторларын, ДТ-75 трансмиссиятын обкатканнарыгар-стендэлэр, атастаһар пуун ыскылаатыгар кран-балка, СХТ территорияҕыгар шлагбаум... — рационализатор айымньылаах үлэтин түмүктэрэ.

Егор Дмитриевич — ыччат наставника. Кини сварщик Е. Барахсановы, шофер Е. Попову, токарь С. Х. Захаровы уонна слесарь А. Макаровы рационализацияҕа үөрүйар. Хайыы-үйэ Егор Попов бастакы ситиһиилэриэ — сотору таһаҕаһы бойдэрэ суоҕуур «Урал» массыыналар совхозтарга сырыыга барыахтара.

Билигин рационализатор үлэ үөһүгэр сылдьар. Кини К-701 тракторы пусковой двигателиэн хайдах эйэрэ толкуйдуур. Ол туһата улахан буолуоҕа. Аҥардас аккумулятор коробкаҕа, сыл ахсын тоҕолоох элбэх техника турарый?

Коммунистическай үлэ ударынка, коммунист Егор Дмитриевич туруоруммут сыалын ситиһиэ. Үлэ маастартан куттанар.

Ф. ТИМОФЕЕВ.

Снимокка: Е. Д. Феофанов буровой установкатын схемата: 1 — раскос, 2 — кардан, 3 — штанга, 4 — арамма, 5 — гайка, 6 — редуктор, 7 — шатун, 8 — бур.

КУОТАЛАҺАР ОРОЙУОННАРБЫТЫГАР

АЛЕКСЕЕВСКАЙГА

Саҥа сирдэр үүнүүлэрэ

Амма өрүс зонатын баһылааһынынан сибээстээн «Коммунизм» уонна «Таатта» совхозтарга элбэх үлэ ыытылынна. Даайы Амматыгар үс тогул эдэр ыччаттаах уонна комсомолецтаах сүүмэрдаммит этэрааттэр десантара түһэриллибиттэрэ. Ол десаннар байыаннаҥа сирэ баһылааһынтыгар бастыҥ хардыыларын оногордулар. Маннык 1983 сылтан ыла 509 гектар сир оноҕуллан туһаҕа таһаарылынна, иккис сылын бурдук ыһыыта ыытылынна. Ааспыт сыллааххаа валовойунан 784,2 тонна бурдук үүнүүгэ ылылларыта. Онон саҕаланыан кыаҕана суох.

Быйыл Өргүөт систематын баанныаларыгар сиэнэ сирэ ыһыллыбыт элбэх сылдаах от үүнүүтэ хомулунна, быһа холуйан 150 тонна от ылылынна. Уопсайа 966 гектардаах сир дискаланна, уута түһэриллиннэ.

А. ПИНИГИН.

АММАҒА

Тыа сирин дьоҕурдаах

Косилка шарнира косилка бары чаастарыттан саамай алдьыныытыалара, ону чөлүгэр түһэриигэ эдэр сварщик Алексей Гоголев мыҥдырын, гатабыллаах кордорде. Шарнир башмакка киирэр атахтарын атын сиргэ шарниртан сварканан быһан ыһардар. Эбэтэр тигэҕа холбоонор кулгаах тостубутун эмиэ атын бутун шарниртан быһан ылан сваркалыыр уонна хос чаваас тимиртэн бөҕөргөтө ыһардар.

Атын совхозтар, «Госкомсельхозтехника» холбоһук эргэ шарнирдары сварканан чөлүгэр түһэриигэ

Комментатор колонкалара ●

Адьырҕалар хапсыҥыылара

Капиталистическай эйгэ икки бөдөҥ державалара, икки чугас сосуоналастар—АХШ уонна Япония дарбаанныах ирдэлэрэ кэпсэлгэ туралларын. Тоҕоостоох Холбоһуктаах Штаттар Японияны кытаары эргиэнэриттэр хаар мөчөҕүн курдук үлэн иһэр дефицит буолла. Бэйэҥит санаан көрүн, 1984 сылларааҕы 37 милиллиард доллар (АХШ тас эргиэнэ дефицитин бүтүнүгүн үс гыммыт биирин көрдөр) эбит буоллаҕына, бэйиэ итэ суумма, билиҥ-ниллэриттэн, 50 милиллиард доллаҕа тиийэ үүнүөҕэ. Вашингтон гулуурдаах эмиэ ыгыстарыгар тиийдэ. Онно эргиэн американскай системаҕа дылыны Восточнайдар бөҕөтө үлэлэччилэр кытаары кыырыктаах күрэх тэҥнэтиллэр хотторуутун нэдиэнэтэр японскай рынок «ыспытыллыр характеристикана». Японияҕа американскай ааҕааччылар өтөн кэпсэлгэ ирдэлэр мөҕөллөрө бааллар буруйдаах диэн аҕаллар. Японецтара «чэҥ-чэҥ суох эргиэнэ» буруйдуулаллар, кэпсэлгэ ыгырыктаах кэстэҥнэннэн суоҕурданалар. АХШ президенэ бэйэтиэн Токио иккиэ ыйдаах бөлүөх иһиэн Японияҕа американскай бородуукуйбаны биэриэҕэ баар хаарыахтаахынары үөрүйэрин мэдьүүдэ. Инньэ гыммата рынок американскай конгресс американскай рынокка Японияттан кэлэн хайдаастаан ыыллар иҥэтэ 25 бырыһыанныаҕын улаатыннарар протекционистскай сокуону ылынар саналаах.

Японецтар Соединенэтэ Штаттарыттан ыгыллыбыт ыстаалы, ол эрдэҕэ онтон АХШ дефицита, Тихэй океан уугуор-маҥнай Вашингтон уонна Токио икки ардыларыгар кыырыктаах мөкүүр атмосфераны кэлтэрэр курдук аччаабат. Икки дойду икки ардыгар уоскэбин быһыныы майгыны быһаараллыбыт специалистар улам чаастатык «саргын сарыгы» диэн тыллы тутталлар. «Американецтар холлоторын сүлбү тардан ылларга уонна «Японияны кытаары эйэлэһиххэ» диэн сорудуоттаах барыларын гыналлар ньиэрдэ бөҕэлиэхтэр»,— диэн суруйар АХШ-тар кыбдыырыныы уоруоҥ-евлюция гыыллаан Япония хаһыата «Джапан таймс». «АХШ-лар протекционизм өргүйэ, күрэх хотуола субу дэбби барыаҥ,—диэн дьулаҥ сатаата Япония премьер-министрин Я. Накасонэны кытаары кэпсэтиллэр американскай сенатор Р. Доул. Үгүс американецтар кореллэрэ, диэн бааллар Японияны делевой эргиэнэлэрин органа «Нихон кэйдзай» хаһыат, Япония эмиэ аан дойду иккиэ сэриитин сылларыгар курдук, пушкалар уонна бомбалар оҥнуларыгар автомобиллэрэн уонна видеомагнитофониэрэрэн сэбэлэммит дьиҥнээх агрессор курдук.

«Дэлби барыыннан суоҕуур кризис»—Японияны баскыс хаһаастарыттан биирдэстэрэ «Майнити» икки дойду икки ардыларыгар быыбыыбыгайдыны итэҕэйиллэр. Онуоха, үгүс катаан корпорацииэр балаһыанньаны конгрессмэн Р. Гуту ыгыллыбыт буолан эрдэхтэриттэн уоскута сатыыллар, ол эрдэҕэ онтон АХШ дефицита, Тихэй океан уугуор-маҥнай Вашингтон уонна Токио икки ардыларыгар кыырыктаах мөкүүр атмосфераны курдук аччаабат. Икки дойду икки ардыгар уоскэбин быһыныы майгыны быһаараллыбыт специалистар улам чаастатык «саргын сарыгы» диэн тыллы тутталлар. «Американецтар холлоторын сүлбү тардан ылларга уонна «Японияны кытаары эйэлэһиххэ» диэн сорудуоттаах барыларын гыналлар ньиэрдэ бөҕэлиэхтэр»,— диэн суруйар АХШ-тар кыбдыырыныы уоруоҥ-евлюция гыыллаан Япония хаһыата «Джапан таймс». «АХШ-лар протекционизм өргүйэ, күрэх хотуола субу дэбби барыаҥ,—диэн дьулаҥ сатаата Япония премьер-министрин Я. Накасонэны кытаары кэпсэтиллэр американскай сенатор Р. Доул. Үгүс американецтар кореллэрэ, диэн бааллар Японияны делевой эргиэнэлэрин органа «Нихон кэйдзай» хаһыат, Япония эмиэ аан дойду иккиэ сэриитин сылларыгар курдук, пушкалар уонна бомбалар оҥнуларыгар автомобиллэрэн уонна видеомагнитофониэрэрэн сэбэлэммит дьиҥнээх агрессор курдук.

А. БИРЮКОВ.

США ырытаччыта.

СИР-ДОЙДУ ААТЫНАН ААТТААҺЫН

«Быйыл саас Өспөх киэҥэ Амур Касиов улуунун дьонкорунуун мэнэ саба түстэ уонна мин 22 биэбин, 3 колтур аппын үүрэн барда...» диэн үгэсүбүт 1640 сылларааҕа Бөтүк сахата «Киниэс Амур Унетеов удьуордара Өспөх колоһыгар баһылыар-кэбиулүүр оруолу ылаллар» диэн этиллэр атын сиргэ (С. А. Токарев «Общественный строй якутов XVII-XVIII вв.», Як., 1945, 293 стр.). Бу саха аата, бука, Амур өрүһү кытта хайа эрэ оттуоҕун ситиммэх буолуохтаах. Итинник сир-дойду аатынан ааттар сахаҕа, атын да омуктарга эмиэ этиллэрэ.

Тыҥыныччаҕан сыллар анараа оттуларигар, кулуттааһыннаах тутуу саҕана, сарыгы ыыйбыттар үгүс ахсаанныах биилэннэйдэри аҕалан кулут баһаардарыгар атыылыыллара. Онон кулуттар чиэски дойдуларга, биэбэтэх норуоттарыгар түбэһэн хаалаллара, онно олохсуйаллара. Кулуту бас билэччилэр киниэлэри киһиэн эдэхтаттара, «үлэһит ноло» курдук королларэ. Кулут омугун да, аатын да биэ-кэрэ сатаабаттар эта. Судургу хайа сиргэн аҕалыллыбытынан аат биэриллэрэ, **Анатолий** (Турция Анатолиятын олохтооҕо, «илиэнэ»), **Аркадий** (Аркадия киһитэ—Греция), **Лариса** (Лариса куорат дьахтара—Греция), **Лидия** (Лидиэйтан тэрүүтэах—Малай Азия), **Роман** («римлянин»—Рим) (Л. Успенский «Ты и твое имя», Л. 1960, 269, 270, 280, 286 стр.).

Аатырбыт полководецтэрэ, улахан суолталаах кыайыыны ситиспит сирдэрин (дойдуларын) аатынан эбии аатаан туран, урдук дворянскай титуллары биэраллэрэ. Наполеон сорох маршаллара онуок эбии аатаахтара: Даву—**князь Экмюльский, герцог Аузштедтский**, Ней—**герцог Эльхингенский**, Мюрат—**король Неаполитинский**, Макдональд—**герцог Тарентский**. Нуучча үһүлүччуллаах полководецтара Суворов уонна Кутузов эмиэ бочуоттаах эбии аатаахтара: Суворов—**граф Рымникский, князь Италийский**, Кутузов—**князь Смоленский** (эмиэ онно, 191 стр.).

Ыраахтааҕылаах Россияҕа төрүт-уус дворяннар обуоҕаларыттан ылла бас билбит куораттарын, салаанньаларын аатын бэйэлэрэ араспаанньа оҥостоллоро: **Воротынский, Вяземский** (Вязьма куорат), **Москвин, Оболенский** (село Оболенское), **Шуйский, Ярослав** (Ярославль куорат).

Саҥа төрөөбүт оҕону сир-дойду аатынан сурахтааһын төркөстэй норуоттарга ордук киэҥник тарҕаммыт үгэс Холобур, баш-

Антропонимика

кирдар **Алдер, Магадан, Мадрид, Марсель, Рим** куораттар, **Амур, Дон, Дунай, Миссури, Нил, Онега, Самара** өрүстэр, **Казбек, Памир, Урал, Эльбрус** хайалар, **Венера, Марс, Уран, Юпитер** планеталар аатларынан оҕолорун аатталыыллар. Киниэлэргэ **Азия** Биккужина, **Байнал** Мурдсов, **Кузбасс** Латышов, **Сицилия** Сатыева, **Африкан, Гренада** курдук аатар дэдэйдиэр («Личные имена в прошлом, настоящем, будущем», М., 1970, 155, 156 стр.).

Сир-дойду аатынан оҕону аатталаһын Азия хотугу народностарыгар эмиэ баар: игнасаннарга **Субсптей** (этунан саба үүммүт дириҥ күөл), чукчаларга **Нутен** («сир, туундара»), **Эныткин** (очуос), **Анканавыт** («муора»), **Айван** («эскимос») диэн аатар бааллар. Бу түбэлтэлэр этноним—омук, биис аата—суолтатынан топонимҕа чугас («Этнография имен», М., 1971, 47 стр.).

XVII үйэтэ Арктика Сибиирдэ кэбиэн кэлбит нууччалар хайа сиргэн биитэр хаһыык омуктан кэлбиттэриэн хос аатталаахтара: Парфен **Колмогора**, Федор **Кайюрада**, Василий **Каргаполя**, Андрюшка **Калмак** уо. д. а.

Сир-дойду аатынан аатталыыга саҕалаах да атын төркөстэй аймахтарыттан хаалсыбаттар. Дьиэ эргин кэнсэтиҥэ, кулут хаадьы аатталыыга хаһыык бэлиэ сиргэ сылдьыбыттарынан, оруостар аатларынан, дьоно хаптан торуттэахтэриэн аатталаллара: **Дайба Арамзана, Чаранай Куома, Куорат кыыһа, Аллан Бачаах, Амыр Баската, Булуучэн, Булуусхэй, Сиитэ Хеччохой.** Ардыгар хайа улуустан, нэһилиэктэртэн торуттэахтэриэн аат эмиэ биэриллэрэ: **Аллайыахан, Байаҕантай, Боробон, Дупсун, Немүгү, Тыыллыма, Хаҥалас, Чакыр, Дьохсоҕон.** Алаастарын да аатларын аат ылыныахтарын сөп: **Додоох, Табыйык, Тамалҕан** уо. д. а.

Иван Данилов хомуйбут саха аатын (сахалыы аатарыгар («Кылым», 1969 сыл, 26 VII, 6, IX) сир-дойду аатыгар хабаатар маннык аатар кирбиттэрэ: **Алаас, Болугур, Батаҕай, Бордоох, Бытантай, Алмаастаах, Дьаархан, Игидэй, Кундуо, Куокуну, Легэй, Модут, Моорук, Мытаах, Нам, Наахара, Өнөр, Соловьо, Танда, Тумат, Тойбохой, Тэмтөөн, Тэкийэ, Сайсары, Хачыгаат, Чуона,** о. д. а.

Саха суруйааччылара үөскэзбит нэһилиэктэрин, куораттарын аатларынан псевдоним оҥостуммуттара үгүс: П. Слепцов—**Ойуунускай**, А. Кудрин—**Абарыыныскай**, Н. Мординов—**Аммо Аччыгыйа**, С. Васильев—**Бороҕоонускай**, Г. Макаров—**Туйэлээхэп** (Дьуон Дьаҥылы), Н. Золотарев—**Якутскай**, В. Афанасьев—**Алданскай**, П. Черных—**Якутскай**. Итиэннэ куолутунан биллэр советскай-партийнай үлэһиттэр эмиэ төрөөбүт нэһилиэктэриэн аатынан араспаанньа оҥостуммуттара биллэр, **Бордуонускай, Булуйдускай, Мэҥэдьиэскэй, Суулускэй** уо. д. а.

Чурапчыга олохсуйбут нуучча киһитэ, Саха АССР оскуолатын үтүөлээх учуутала В. С. Алехин төрөөбүт сирдэриэн бинир кыыһын **Яна**, биирин **Лена** диэн аатталаабыта. Сир аатынан аатталаһын саха дьонун ортотугар элбэх.

Төттөрүтүн, нэһилиэктэр, улуустар, алаастар, ураттар дьон аатынан аатталыыттара номохтоотон, үйэлэриттэн, былыргы саханнэртэн үгүстүк кэстэллэр: **Абый, Алаҕар, Алтан, Аана, Атанай, Аччаҕар, Байаҕантай, Боотур уус, Болтоно, Бороҕон,** о. д. а.

Итиэ курдук сир-дойду аатынан аатаах дьоннор уонна дьон аатынан аатталыыттар сирдэр адьас бүлкүһэ сылдьаллар, байа-бэйэлэрин тоҕоостоох биэриллэр.

С. ЖИРНОВ

БЭЧЭЭККЭ СУРУТАРГА ТИЭТЭЙИЭХХЭ

Билигин периодическай бэчээккэ суруттуу үрдүкээн турар. Бу ураты эпиэтэллэх политическай хампаанньаҕа биһиэхэ бэчээти общественнай тарҕатааччылар улахан көмөлөр өгөрөллөр.

Оройуонтан общественнай бэчээти тарҕатааччылар билигин суруттууну биирдиэн дьонунан ыыталлар. Бу үлэ алтыныы ортотун диэки түмүктэнэр. Суруттуунан ордук элбэх дьону общественнай тарҕатааччылар А. С. Пономарева (эт-үүт комбината), Л. П. Тимофеева («Сельхозтехника» холбоһук), А. С. Бытанова (олоҥу-дьаһаҕы хаччыйыы производственнай управлениета), Д. Н. Коракина (оройуоннаахы балыыһа), З. Е. Илларионова (райпо) уо. д. а. хаптылар.

Суруттуу былырыыҥҥы 206 тыһ. солкуобайдаах таһымнаах дьаһар туруктаах гражданнар интэриэстэриэн айгэта кэнсэйиэн кэстүүтүнэн буолар. «Работница», «Крестьянка», «Юность», «Здоровье», «Человек и закон», «Полярная звезда», «Хотугу сулус», о. д. а. суруннааллара суруттуу ордук элбэтэ. Партийнай бэчээккэ уонна ыччат бэчээтигэр суруттуу былырыыҥҥы кэмнэ тэҥнэтэхха биллиэхтэ аҕыйах. Маныаха партийнай тэриллэлэр секретардара быһаччы көмөлөһөллөрө эрэйиллэр.

Суруттуу түмүктэнэр болдьоҕо улам чугаһаан иһэр. Аҕаччылар, таптыыр хаһыаттаргытыгар уонна суруннаалларгытыгар суруттарга тиэтэйиҥ!

М. АМАНАТОВА,

«Союзпечать» отделениетын начальника.

СПОРТ

А. КАРПОВ ИННИКИ ТҮСТЭ

Саахымакка аан дойдуга бастыыр иһин матч бөҕөнэ партиятыгар Г. Каспаров бэйэтин хотторбутунан биллиэ. Ахсаан аан дойду чемпиона А. Карпов туйаҥыгар 3:2 буолла.

Бөхтэрин курдук, бастакы партияны претендент суулбутэ. Кини, дебюттары ыытаргэ-хомуттарга кыбаанар. Үрдүгэриэнэн оскньообут бөҕөнэ партиятыгар испанскай партияны талбыта. Онуоха фигураларын сайыннараары пешка сиэртибэлэрэ эрэллэр. А. Карпов ситиһиилээхтик көмүскэнэ уонна атаакатын сайыннарда.

(ССТА).

Күнү аҕааччы!

«САҺА ОЛОХХО»

сурутаргын умнума.

Сурутуу сыната—

12 ыйга

4 солк. 08 харчы

Редактор э. т.
И. С. ОКОЕМОВ.

Оройуоннаахы киин уонна Мугудайдаахы участковай балыыһалар коллективтара, профсоюз райкома фельдшер А. Н. Абрамованы уонна бухгаллтер С. Н. Абрамовканы таптыыр аҕалара

АБРАМОВ Николай Харлампьевич

үйэн ыарахан ыарыытын эдэбүүнэн, дириҥ кутурҕаннарын тэҥнэлэлэр.

Таптыыр кэргэним, аҕабыт, эҥэбит

АБРАМОВ Николай Харлампьевич

ыарыахаммыт маллаан эдэбүүн аймахтарыгар, биллэр дьоммутугар дириҥник курдуҕан гуҥан, ыытаннэрэбит.

Кэргэнэ, оголоро, сиэннэрэ.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с. Карл Маркс уул. 12. ТЕЛЕФОННАРБЫТ: редактор—21-332, отделлар—21-265, уопсай 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь»)—орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 54907. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 печ. лист. ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ. № ЗАКАЗА 114. с. Чурапча ул. Карла Маркса 12. Тираж 3465